

Regionale visie op welzijn

Brabant Noordoost-oost

Inleiding

Als gemeenten willen we samen met burgers, organisaties en instellingen inspelen op de wensen en behoeften van de steeds veranderende samenleving. Het welzijn van mensen en de kwaliteit van leven is een groot goed. Er zijn veel ontwikkelingen in het sociale domein: de kanteling van de Wmo, drie transities (AWBZ, W&I en Jeugdzorg) en plannen van zorgverzekeraars voor een andere manier van zorgverlening. Hierdoor veranderen de maatschappelijke opgaven. Bij de aanpak van deze opgaven staat participatie en solidariteit voor ons voorop. Mensen moeten hun eigen mogelijkheden en hun sociaal netwerk meer (kunnen) benutten. Als er meer hulp of ondersteuning nodig is, kunnen ze een beroep doen op voorzieningen. Zo blijven voorzieningen ook betaalbaar. En zo kunnen mensen bijvoorbeeld langer thuis blijven wonen. Er wordt gekeken naar de mogelijkheden van mensen en hoe je die het beste kunt inzetten.

Deze kanteling vraagt een andere manier van kijken, denken en doen bij burgers, gemeente en instellingen. Voor het welzijnswerk in onze regio zien we een belangrijke taak om burgers te ondersteunen in de eigen regie. Daarnaast zijn bescherming, zelfredzaamheid, participatie, zorg voor elkaar en sociale samenhang de doelen van de Wmo en de kerncompetenties van het welzijnswerk. Welzijn draagt in belangrijke mate bij aan het voorkomen dat problemen verergeren, waardoor later in het proces zwaardere hulp of zorg moet worden ingezet. Met de kanteling verandert de maatschappelijke opgave voor het welzijnswerk: de eigen regie staat voorop en vraaggericht werken is het uitgangspunt.

Met dit visiedocument geven we als regiogemeenten onze opdracht aan het welzijnswerk in onze gemeenten aan. We willen ruimte en gelegenheid bieden aan de welzijnsinstellingen om zelf invulling te geven aan het hoe, wat en wanneer.

De kanteling in het welzijnswerk in onze regio is hier en daar al gaande. Gemeenten en instellingen zijn er bijvoorbeeld bij de transitie AWBZ al volop mee bezig. We willen de maatschappelijke opgaven goed op een rijtje zetten en vertalen in een opdracht. Zodat het structureel een plek krijgt en we samen toewerken naar welzijn nieuwe stijl in onze regio.

Welzijn Nieuwe Stijl

Welzijn Nieuwe Stijl is een landelijke ontwikkeling die vooral lokaal en door welzijnsinstellingen in de praktijk zichtbaar moet worden. Welzijn Nieuwe Stijl kent drie hoofddoelstellingen:

1. gemeenschappelijker: gemeente stelt maatschappelijke agenda op (visie) is samenspraak met instellingen en burgers;
2. professioneler/effectiever: sturen op resultaten en maatschappelijke effecten in plaats van sturen op producten;
3. efficiënter (op macro niveau): van individuele oplossingen naar collectieve oplossingen.

Het welzijnswerk zal dichtbij mensen die het nodig hebben georganiseerd moeten worden. De focus ligt op het ondersteunen van de eigen regie of dit samen met burgers ontwikkelen. Op het gebied van wonen, welzijn en zorg is samenwerking tussen professionals en vrijwilligers van essentieel belang. De coördinatie tussen deze drie pijlers ligt bij de gemeenten.

De kanteling van het welzijnswerk

De kanteling vraagt een cultuuromslag van het welzijnswerk (en hulpverleners in het algemeen). Het welzijnswerk is vaak nog gewend om problemen voor burgers op te lossen. De kanteling vraagt ook van de burger, de hulpvrager, een omslag. De burger zal op een andere manier naar zijn probleem en mogelijke oplossingen moeten gaan kijken en daarbij waar nodig geholpen worden. Ondersteuning moet zo dichtbij mogelijk geboden worden, en dat is bij voorkeur in en door de eigen omgeving, de 0^e lijn. De 1^e en 2^e lijn hebben als taak om die omgeving te ondersteunen. Als er een hulpvraag aan de 1^e of 2^e lijn wordt gesteld, is de eerste actie om te kijken of de vrager het (eventueel met ondersteuning) zelf kan oplossen. Daarmee ontstaat de beweging van 2^e naar 1^e en van 1^e naar 0^e lijn.

Voor de helderheid beschrijven we hoe we als gemeenten de indeling van de 0^e, 1^e en 2^e lijn zien.

Overzicht 0^e - 1^e - 2^e - lijn

De 0^e lijn

Het dagelijkse leven, de natuurlijke omgeving van mensen in al zijn facetten. Dat betekent dat gezin, familie, vrienden maar ook school, vereniging en buurt daarbij horen. Algemeen gebruikelijke voorzieningen / organisaties (zoals verenigingen, school, peuterspeelzaal) horen tot de nulde lijn.

De 1^e lijn

Professionele ondersteuning die direct voor iedere inwoner toegankelijk is. Voorbeelden zijn de huisarts en het welzijnswerk/ maatschappelijk werk.

De 2^e lijn

De collectieve of individuele voorzieningen die niet vrij toegankelijk zijn, maar slechts op basis van een (door de gemeente of AWBZ of ZVW) afgegeven beschikking. In de huidige Wmo is dat bijvoorbeeld hulp bij het huishouden of een rolstoel. Buiten de Wmo is een 2^e lijns voorziening bijvoorbeeld specialistische hulp in het ziekenhuis na een doorverwijzing van de huisarts.

De professionele ondersteuning van de 1^e lijn zorgt dat mensen zelf de benodigde ondersteuning gaan organiseren en biedt hulp als dat niet lukt. Daarbij staat het systeem, het sociale netwerk, centraal. De burger en zijn/haar netwerk zijn leidend in het verbeteren van de eigen leefsituatie. Ondersteuning vindt plaats in de eigen omgeving. Het welzijnswerk in de 1^e lijn bestaat uit generalisten die zich richten op (potentieel) kwetsbare groepen. Categorieel werken en specifieke

functies (zoals opbouwwerk, jongerenwerk en ouderenadviseur) is niet het uitgangspunt. Welzijn Nieuwe Stijl vraagt om integrale welzijnswerkers. Er dient generalistisch gewerkt te worden, waarbij er ruimte blijft voor specifieke expertise en kennis.

Er zal een goede samenwerking moeten ontstaan tussen de 0^e, 1^e en 2^e lijn gebaseerd op het elkaar aanvullen daar waar nodig (complementair aanbod). Dit betekent dat men elkaar op het juiste moment en in de juiste dosering weet te vinden en in te schakelen.

Opdracht voor het welzijnswerk

We willen dat het welzijnswerk nadrukkelijker een rol pakt in de signalering van (potentieel) kwetsbare burgers en ondersteuning van kwetsbare burgers om zelf (met zijn/haar netwerk) problemen op te lossen. Daarnaast zorgt het welzijnswerk voor het 'cement'¹ zodat sociaal burgerschap ontstaat en langdurig in stand blijft.

Opdracht op hoofdlijnen:

1. Signaleren.
2. Vraagverhelderen.
3. Oplossen (bij de burger ligt de regie):
 - versterken individueel netwerk;
 - versterken sociale netwerk;
 - versterken informele steunstructuren;
 - met andere organisaties arrangementen ontwerpen en uitvoering geven aan (deel)arrangementen.
4. Ketencoördinatie/afstemmen/samenwerken.

Opdracht op onderdelen:

1. Verschuiving van algemeen aanbod naar inzet voor kwetsbaren. Welzijn richt zich op de (potentieel) kwetsbare burgers, en niet langer op de burger in het algemeen.² Een goed sociaal klimaat is wel een belangrijke randvoorwaarde voor de kanteling, en daarmee ook werkterrein van welzijn als er sprake is van risico's óf in het scheppen van randvoorwaarden (bijvoorbeeld door ondersteuning van actieve burgers of verenigingen, zie punt 6) .
2. Van aanbodgericht naar vraaggericht werken.
3. Uitgaan van het systeem, oftewel het sociale netwerk in plaats van alleen het individu.
4. Versterken van de sociale context van hulpvragers. Waar nodig de vorming van sociale netwerken (tijdelijk) ondersteunen.
5. Bevorderen van zelfredzaamheid en/of emancipatie van (potentieel) kwetsbare burgers.
6. Faciliteren van sociaal burgerschap. Ondersteunen van vrijwilligers, vrijwilligersorganisaties en vrijwillige inzet.

¹ bijvoorbeeld door vrijwilligers te werven, te activeren en te ondersteunen.

² de kwetsbare burgers zullen in overleg met externe partijen nader worden beschreven. Kwetsbaarheid kan liggen op sociaal, psychisch, lichamelijk en financieel gebied. Als voorbeeld: jongeren of ouderen zijn niet per definitie kwetsbaar, eenzame jongeren of eenzame ouderen wel.

7. Vraag en aanbod in nulde lijn bij elkaar brengen (makelaarsfunctie).
8. Ontschotten in organisatie: omschakeling van specialisten naar generalisten → de integrale welzijnswerker, waarbij specialisatie mogelijk is. Bijvoorbeeld als het gaat om de vraagverheldering; enkele welzijnsmedewerkers zullen met deze andere manier van werken aan de slag gaan.
9. Overlap in aanpak en activiteiten moet worden opgeheven.
10. Ondersteuning is in principe tijdelijk en zo dichtbij en eenvoudig als mogelijk. Burgers moeten op de goede weg geholpen worden.
11. Ondersteuning waar veel vraag naar is op een collectieve manier (helpen) organiseren.
12. Inzetten van wederkerigheid, dat wil zeggen dat bij het gebruik maken van voorzieningen naar vermogen een (maatschappelijke) bijdrage van de gebruiker gevraagd kan worden.
13. Signaleren van behoeften of tekorten in het (algemeen of specifiek) voorzieningenaanbod en partners in de 0^e, 1^e en 2^e hierover informeren en adviseren.
14. Doorverwijzing naar de 2^e lijn als dit noodzakelijk is.

Vrijtijdsactiviteiten, cursussen en algemeen gericht aanbod hoort thuis in de 0^e lijn en verdwijnt dus bij welzijns- en andere 1^e lijnsinstellingen. Algemene activiteiten aanbieden is niet langer onderdeel van de opdracht. Deze zullen beëindigd, of verzelfstandigd, of overgedragen worden. Algemene activiteiten zullen gedraaid moeten worden door burgers zelf (vrijwilligers, verenigingen). Bij het opstarten daarvan, en daarna het werven en ondersteunen van vrijwilligers, ligt een belangrijke taak voor welzijn. Waar algemene activiteiten nodig zijn om activering of ondersteuning van burgers in gang te zetten kan het welzijnswerk deze samen met burgers of verenigingen initiëren.

Wat vragen wij

We vragen de welzijnsinstellingen invulling te geven aan onze opdracht. Naast de inhoudelijke opdracht is er een aantal randvoorwaarden:

Inhoudelijk en organisatorisch

Het aanbod moet:

- aansluiten bij Welzijn Nieuwe Stijl;
- integratie van het lokale welzijnswerk inhouden.

De organisatievorm is niet leidend maar vloeit voort uit de inhoudelijke opgave: welke vorm dient het beste de doelen die we willen bereiken? En hoe sluit deze het beste aan bij andere werkvelden zoals bijvoorbeeld zorg? De welzijnsinstellingen krijgen de ruimte om zelf een passende vorm te ontwikkelen. De inhoudelijke opgaven en de andere manier van werken staan voorop.

In het aanbod zal een hoge mate van flexibiliteit en veel ruimte voor maatwerk zichtbaar moeten zijn. Gebiedsgerichte aanpak is geen doel op zich maar zeer waarschijnlijk de meest praktische manier om hulp dichtbij mensen te bieden. Een wijk is niet de bindende factor voor burgers maar wel een goede schaal om ondersteuning te organiseren. Voor de kernen moet maatwerk mogelijk zijn.

Sturing, monitoring en verantwoording

In de rollen van opdrachtgever- opdrachtnemer zullen lokaal afspraken worden gemaakt over op welk niveau sturing en verantwoording gaat plaatsvinden. De gemeente formuleert als opdrachtgever de doelen die moeten worden gerealiseerd en stelt daarvoor subsidie beschikbaar. Het welzijnswerk stelt in hun rol als opdrachtnemer een jaarplan, begroting en werkplan op voor de inzet. Hierin zal duidelijk moeten zijn hoe de doelstellingen gerealiseerd gaan worden. Het welzijnswerk legt verantwoording af over het maatschappelijke effect van de uitgevoerde activiteiten en over de inzet van de subsidie. De wijze van inhoudelijk en financieel rapporteren zal terug moeten komen in het aanbod van de welzijnsinstellingen.

Opmerkingen daarbij:

- op onderdelen is regionale afstemming nodig, omdat sturing en financiering regionaal is georganiseerd;
- de gemeenten sturen niet op activiteitsniveau.

Wat bieden wij

Het visiedocument is kaderstellend wat betreft de opdracht aan het welzijnswerk in de regio. De uitwerking op inhoud is de vervolgstap en vindt lokaal plaats. De gemeenten geven de vrijheid aan de welzijnsinstellingen om binnen de gestelde kaders met voorstellen te komen. Bij de trajecten van de transitie AWBZ en de vraagverheldering vindt op onderdelen al inhoudelijke uitwerking plaats. In de bestuurlijke en ambtelijke overleggen zullen we de opdracht waar nodig toelichten en verfijnen.